

A SZABÓ MAGDA-TÖRTÉNET KÉPZŐMŰVÉSZETI NARRATÍVÁI*

Amit látunk, az egy régimódi történet. – Szabó Magda szó-(cím)használatában, de nem egészen ugyanabban az értelemben.

Régimódi lehet ugyanis, ha valakit tisztelünk. Ha tisztelgünk előtte.

Ha megbecsüljük. Ha megbecsülésünket kifejezésre juttatjuk.

Ha szeretjük. Ha szeretetünket formába öntjük.

A formaadás gesztusába – hiszen ez a gesztus most a műalkotás aktusa. S mint aktus: cselekedet. Jócselekedet.

Miként Gauguin mondta: „Minden jó műalkotásnak egyenlőnek kell lenni egy jó cselekedettel.”

Egyébként ez a régimódi történet – Juha Richárd szobrászművész és Turcsányi Béla festőművész története – nem is olyan régi. Szabó Magda 90. születésnapja előtt kezdődött maga az aktus, persze, a szeretet ennél korábbi volt.

A 90. születésnapra a debreceni Tóth Könyvkiadó jelentette meg dr. Szurmainé Silkó Mária „*Ajándékomat megbecsüld!*” című rendhagyó dokumentumkötetét, belső életről is tanúskodó, kortársi emlékezés-könyvét, s a debreceni ünnepségen vette fel a bolt a Szabó Magda Könyvesbolt nevet, ekkor avatták ott Turcsányi Bélának az írónőről készített festményét, bemutatva Juha Richárd Sza-

bó Magda előtt tisztelgő köztéri szobor-makettjét (utóbbi bronzalkotás itt is látható).

Szabó Magda, aki előtte megkapta már a Református Nagytemplom kulcsát, Debrecen díszpolgáraként a város kulcsát, nem sokkal később a menyégek kulcsát fordította el a zárban.

A 91. születésnapra készült az első festmény-sorozat Szabó Magdáról. Turcsányi Béla képeinek kamara-bemutatója szintén Debrecenben volt, előtte a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtárban Szabó Magda olvasó- és emléksarkot alakítottak ki Juha Richárd – még korábban készült, az ifjú tehetségek debreceni alapítványi díját elnyert – terrakotta portrészobrával, ahová Turcsányi Béla egyik olajfestménye is odakerült később. Szabó Magda-emlékszobákat avattak az Aranybika Szállóban, a Dóczy Gimnáziumban (az *Abigél* egykori színhelyén), majd a fővárosi és országos intézmény-névadók, képzőművészeti bemutatók következtek.

Az írónőről nevezhették el a Pest megyei Felsőpakony művelődési házát, itt is járt a két művész sorozata, de még a felsőpakonyi kiállítás előtt a budapesti, Bimbó úti általános iskola vette fel a Szabó Magda Magyar–Angol Kéttannyelvű Általános Iskola nevet (ide Turcsányi Béla egyik olajportréja került). De eljutott a gyűjtemény Szentmártonkátára, ennek a településnek a szülőtte Tasi Géza, Szabó Magda keresztfia; bemutatták a mindig új és új művekkel gyarapodó gyűjteményt Pustadoboson

* Juha Richárd szobrász- és Turcsányi Béla festőművész Szabó Magda-emléktárlata a Magyar Művelődési Intézetben (2009. július 1–31.)

(innen származik a szobrászművész, Juha Richárd családja); s a Magyar Művelődési Intézet kiállítása után a Szabó Magda nevét viselő iskolában, szeptemberben a Marcibányi téri Művelődési Központban lesz látható az anyag; ősszel Sárospatakon és Nyírbátorban az emlékprogramok sorába illesztik a kiállítást.

Említettem, hogy az első kép és plasztikák után folyamatosan születtek és születnek az új művek, így sehol nem ugyanaz a kollekció fogadja a közönséget. Itt is vannak egészen új művek mindkét alkotótól. Mielőtt a képzőművészeti emlékidézésről szólok, utalva a kiállított anyag néhány sajátosságára, tisztelnem az is, hogy röviden bemutassam a két, Debrecenben élő és alkotó művészt.

Juha Richárd (1971) művészeti gimnáziumba, szobrász-bronzöntő szakra járt Nyíregyházára, felsőfokú képzőművészeti tanulmányait a pécsi egyetemen végezte, művésztanári diplomával ma már ő is mintázást tanít egy debreceni kézműves és művészeti középiskolában. Önálló kiállításokon gyakran szerepel – bronz és terrakotta szobrai mellett pasztellképeit több alkalommal bemutatta, más helyszínek mellett a fővárosban is. De egy szobrász számára az igazi megméretést a köztéri vagy az intézményekben elhelyezett művek jelentik. Fiatalkora ellenére e munkákat is hosszú lenne felsorolni, csak néhányat említek. Szobrai megtalálhatók a Terror Háza Múzeumban, debreceni, leveleki, puszta-dobosi, nyíregyházi közintézményekben (például Bartók, Kodály, Latinovits, Mansfeld Péter, Bocskai István szobra). A debreceni orvosegyetemen az elmúlt hónapokban két bronz domborművét avatták, iskolájába Kós Károly bronz reliefje került, Hajdúböszörményben Széchenyi-, Debrecenben Bem József-domborműve áll. Nagy sikerű Shnitzler József után újabb orvos-portréra kapott megbízást, folyamatosan tervez plaketteket (jelenleg egy magyar–német testvérvárosi érmet), dolgozik egy Arany János bronzszobron; Szabó Magda-sorozatára őszre két újabb darabban bővül: az *Ajtó* Emerenc alakjával és az *Abigél*-ben Vitai Georginát megszemélyesítő Szerencsi Éva portréjával.

Turcsányi Béla (1962) nem művészeti iskolában, hanem autodidakta módon képezte magát – debreceni mesterek (például Menyhárt József) segítségével és a klasszikus elődök (olyan minták, mint Renoir és Monet vagy Munkácsy) nyomdokain. Szintén számos önálló és csoportos tárlaton vett részt, de szabadúszó alkotóként főleg színvonalas portréfestményeire mutatkozik igény. Kiemelkedő karakterérzékenysége egyszerre bontakozik ki az őszinteség és az idealizálás kettős szorításában, s

talán az sem véletlen, hogy Bíró Lajos örökségét ma ő folytatja Debrecenben, hiszen megbízást kapott az orvos-rektoriak nagyméretű portrészorozatának elkészítésére, melynek első három darabját már elfogadta és installálta az egyetem. Szívesen fest tájképet, enteriőrt, aktot, sőt, a történelmi és bibliai témakörökben is sikeresen próbálta ki magát. Ő úgy fogalmazott, hogy portréira a realizmus, tájképeire az impresszió jellemző, de jól láthatjuk, hogy a portrékon szintén megjelenik a hangulat (például az impressziós fénykarakter), míg másutt a tájképeken is jelen van a realizmus – tárgyát, embert, külső környezetet és belső jellemet érzékenyen összegez.

E mostani összeállításban az ember, az élet és a mű, az emlék és az örökség, az úgynevezett retrospektív konstruálás a meghatározó, az *in memoriam* jellegből adódóan pedig a példaállítás. „Szabó Magda arcképe, akár betűkből, akár festékfoltokból áll, nem nélkülözheti azt a tulajdonságát, melyet a Kossuth-díjas író elemi fontosságúnak tartott említeni önmaga jellemképét illetően: a hűséget.” Arany Lajos művészeti írótól származik e gondolat, még az első kiállítást méltatva, s a hűséget több értelemben is kiemelhetjük a korábbi és új műveket szemlélve. Mert a hűség a személyes találkozások referenciális atmoszférájából ugyanúgy fakad, mint az olvasmányélmények művészi transzpozíciójából – s ezt (ha egészen leegyszerűsítve kívánjuk a formai és stílusbeli kereteket megfogalmazni) a festőnek a realizmus–idealizmus, a szobrásznak pedig a realizmus–szimbolizmus egységében kell felmutatnia.

Turcsányi Béla számára izgalmas művészi probléma lett, hogy a személyes, bensőséges találkozások során Szabó Magdáról kapott portrébenyomásokot hogyan formálja hozzá az íróról alkotott idealizált képhez. Vajon ez a kiváltságos helyzet mennyiben jogosítja fel arra, hogy kiváltságát másokkal is megossza? Turcsányi Béla művészként viselkedett. Mert a művész felelőssége (nemcsak önmagával, de a közönséggel szemben is) a kimondás. Az, hogy amit megismert a valóságból, azt saját eszközeivel közvetítse. De nem önmagáért a valóságért, hanem azért, hogy a valóságról bennünk kialakított kép önmagunk megismerését szolgálja.

Ezért van helye a sokárnyalátú, ám egységes sorozatban az olyan képeknek, melyek az idős Szabó Magda nem a közönségnek szánt személyes életére utalnak. Ez éppen nem az idolrombolás, hanem a szakralizálás fontos eszköze. Akkor érezzük egy élet és mű (avagy életmű) szentségét magunkhoz közelinek, ha megismerjük benne a „nyers” ember-

élet igazságát, az öregséget ugyanúgy, mint a gyermekkort. Így kísérhetjük végig Szabó Magda életét a kislánykortól (egészen drámai az ajtóban álló, ablakkeretbe applikált lány) és a fiatal nőtől, az érett asszonystációkon keresztül, az idős írónőig.

A hűség jegyében. S a hűség jegyében jelennek meg környezetének fontos szereplői: például a férj, társ, író, barát Szobotka Tibor, a lánya helyett lánya, Silkó Mária, illetve keresztfia, Tasi Géza (s ne felejtjük el a szeretett állatokat sem, amelyre itt egy macskás kép utal – s hadd emlékeztessenek rögtön arra az elemi erőre, amellyel a két kéz maga is teljes értékű Szabó Magda-portrét válik!)

És e kezdettől fogva (mindvégig) vállalt hűség jegyében idéződnek föl nemcsak a műcímek, de az írások is, Szabó Magda születésnapjára versét idézve a kifejező portré mellé, s a Nagytemplom neoklasszikus kolonja, mely Szabó Magda kézírásának imitációjával, idézettöredékekkel utal a hűség mellett a vele együtt járó hitre, tartásra (kitartásra) s a reményre: *„Isten adjon erőt nekünk, hogy fel tudjuk ismerni egymásban a testvért.”*

A szobrokban pedig Szabó Magda arca – annyi árnyalatban, ahányféle a kompozíciós emlékidézés. A köztéri szobor makettjén a szimbólum erejével – a hiány és hívás, az egymást felismerés székeivel;

a színezett terrakottán a megértés bölcsességével és a megtérés biztonságával; a terrakotta büszkén a visszafiatalodó alkotóenergiával; a bronz reliefen a dedikáció bensőséges, üzenő méltóságával.

Mindegyik mű azt bizonyítja: a művészre való emlékezés nem csak a múlthoz kötődik, sőt: a jelennek szól inkább. Aktív folyamatról, közvetlen, intenzív, jelen idejű létről van szó. A ráemlékezés folyamatában új formát öltenek a jelenségek, a hagyomány megidézése egyben hagyományalkotás – avagy visszatekintő újraalkotás. Az emlékezés alapjául szolgáló élet és mű egyszer már stabilizálta a szellemi alakzatot, s az emlékezés terében a mű és az élet újra kihelyeződik a valóságba. Az emlékezés a megismerést szolgálja, az emlékező megismerés utolsó megtestesülése pedig az emlékezet helye.

Ezért is fontos, hogy Szabó Magda-emlékhelyek szülessenek, s hogy műalkotások visznek el a helyre, ahol otthon vagyunk. Ezért is nagyszerű Turcsányi Béla és Juha Richárd vállalkozása (művészi vállalkozás), hogy az életmű szobrokba és festményekbe transzponált narratív keretében egy olyan új (bármennyire is régimódi) történet szülessen, melyben tisztázhatjuk a magunk és közösségünk időbeli, térbeli hollétét, szellemi, erkölcsi bázisát és értékorientációját.